

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Frantziska Egiguren Bereziartua
Iurreta Bizkaia
(1924-2018)

Aurkibidea

Biografia

Arriandi auzoko
"Tanborrenekua" etxean jaio
zen 1924an. Gurasoak
bertakoak izan arren, alde
bietako aitonak gipuzkoarrak
zituen. Sei neba-arreba ziren,
baina lehengusu bat ere
beraiekin batera hazi zen,
umezurtz geratu zelako.
Arriandin bertan ibili zen
eskolan. 13 urterekin
Durangoko Legorburu
medikuarenera joan zen
neskame. 17 urterekin
Durangoko "Amilibia y De La
Iglesia" estanpazio lantegian
hasi zen lanean eta sei urtez
jardun zuen bertan. Kaleko
bizia egiten zuen. Jesus
senarra berak lan egiten zuen
lantegian has zedin
konbentzitu nahi izan zuen,
baina honek nahiago izan
zuen mendira joan artzain
lanetara. Eta, hala, ezkondu
ostean artzaintzatik bizi izan
ziren. Jesus senarra
Zornotzakoa zen eta ezkondu
ostean Eubako Belaustegi
auzoan erretero gisa jarri
ziren bizitzen. Udan
Belatxikietan egoten ziren
ardiekin, Miña baserrian, eta
neguan Eubara jaisten ziren.
Zornotzan baserriren bat
alokatzen zuten urtero ardiak
edukitzeko bildotsak jaiotzeko
garaian. 11 seme-alaba izan
zituen, baina zazpi atera ziren
aurrera.

Zintak

IUR-040

- **Proiektua:** Zornotzako ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Agirrebeña, Aintzane
- **Data:** 2012-03-02
- **Iraupena:** 87 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Agirrebeña, Aintzane

IUR-041

- **Proiektua:** Zornotzako ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Agirrebeña, Aintzane
- **Data:** 2012-03-02
- **Iraupena:** 46 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxazarra, Ainhoa

IUR-042

- **Proiektua:** Zornotzako ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Agirrebeña, Aintzane
- **Data:** 2012-03-13
- **Iraupena:** 62 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Agirrebeña, Aintzane

IUR-043

- **Proiektua:** Zornotzako ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Agirrebeña, Aintzane
- **Data:** 2012-03-13
- **Iraupena:** 63 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxazarra, Ainhoa

IUR-044

- **Proiektua:** Zornotzako ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Agirrebeña, Aintzane
- **Data:** 2012-03-13
- **Iraupena:** 64 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Agirrebeña, Aintzane

IUR-045

- **Proiektua:** Zornotzako ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Agirrebeña, Aintzane
- **Data:** 2012-03-13
- **Iraupena:** 56 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Agirrebeña, Aintzane

Pasarteak

1. Etxean beti euskaraz

- **Erref:** IUR-040/003
- **Iraupena:** 0:00:50. **Hasi:** 00:01:28. **Bukatu:** 00:02:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Etxean beti euskaraz. Senide batek ez daki euskaraz, umetatik nagusitu arte kolegioan egon zelako eta harekin gaztelaniaz egiten dute. Azkenaldian gehiago egiten du gaztelaniaz.

2. Pepe `Tanbor´en etxean jaioa

- **Erref:** IUR-040/004
- **Iraupena:** 0:02:00. **Hasi:** 00:02:18. **Bukatu:** 00:04:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Udal langileak
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

"Tanborrena" esaten zioten etxean jaio zen. Pepe `Tanbor´ lurretako Udaleko oharrak batera eta bestera eramaten zituen omen zen eta oharrak jakinarazteko danborra jotzen zuen. Hortik datorkio izena etxeari. Pepe `Tanbor´en seme-alabak ezagutu zituen. Alaba bere amaren laguna zen. Txoko bat zuten etxean, taberna antzekoa. Han jaio zen bera eta lurretako San Migel parrokiaren bataiatu zuten.

3. Arriandin hazi

- **Erref:** IUR-040/005
- **Iraupena:** 0:01:55. **Hasi:** 00:04:18. **Bukatu:** 00:06:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Bilketa linguistikoa » Toponimia
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Arriandi edo "Pilastra"n hazi zen. Izenaren jatorria. Aita bizi zen han amarekin eta anaiarekin. Anaiari emaztea erditzean hil zitzaion eta bera ere umeak 7 urte zituela hil zen. Hori dela eta, haren semea beraiekin hazi zen, neba moduan. Lehengusuak gaztelaniaz egiten zion eta, berak ez zekienetz eta lotsatia zenez, buruarekin erantzuten zion.

4. Arriandiko eskolako maistrak

- **Erref:** IUR-040/006
- **Iraupena:** 0:02:42. **Hasi:** 00:06:13. **Bukatu:** 00:08:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak

Laburpena:

Eskolan maistra gazte bat izan zuen hasieran. Zakar samarra zen eta belauniko edukitzen zuen eskola-ordu guztian. Ez zuen ezer ikasi harekin. Eskolakide batek irakatsi zizkion zenbait gauza bere borondatez. Gerra sasoian Adriana izeneko irakasle bat etorri zitzaion Ermutik. Aita nagusiarekin

bizi zen bakarrik. Ez zuen denbora asko egin, hilabete gutxi barru hemorragia batzuen ondorioz hil egin zen eta. Durangon lurperatu zuten.

5. Gerra sasoiko bizipenak: familia sakabantuta, Arriandiko maistraren eskutitza...

- **Erref:** IUR-040/007
- **Iraupena:** 0:06:52. **Hasi:** 00:08:55. **Bukatu:** 00:15:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gerra aurretik Zamudioko maistra euskaldun bat izan zuten Arriandiko eskolan. Gerra sasoian Bilbon egon zen kartzelan. Handik eskutitza bidali zuen, berari zuzenduta. Arriandiko amabirjinari kapa bat egiteko dirua batzeko eskatu zion. Kartzelan josi zion kapa eta prozesioa egin zuten Amabirjinari kapa jartzeko. Etxeko guztiak sakabanatuta egon ziren, baina maistrak nonbaitetik jakin zuen beraiek etxean zeudela. Ama, aizta bi gazteagoak eta neba bat zeuden etxean, baina 17 urteko neba "kamillero" moduan eraman zuten. Bi tropen erdian zeuden eta gauez Durango aldera eramaten zituzten. Jateko eskasia izan zuten. Horrela pasa zuten 1937 urtea. Aitaren berririk ez zuten izan urtebetean. Aita izebaren etxera joan zen, baina baserria bonba batek txikitu zuen izeba bertan zela. Anaia nagusiena Francoren tropekin ibili zen, soldadutza amaitzear harrapatu zutelako, eta bi anaia gazteagoek ez zuten boluntario gisa joan nahi izan, anaiaren kontra ez aritzeko. Bietako bat preso hartu zuten eta Bilbon egon zen fusilatzeko puntuan, Arriandiko maistraren antzera. Durangoko medikuari esker salbatu ziren.

6. Neba kartzelatik "Trabajadoreetara", eta gero erreketek

- **Erref:** IUR-040/009
- **Iraupena:** 0:02:04. **Hasi:** 00:16:04. **Bukatu:** 00:18:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Bilbon kartzelan egon zen neba "Trabajadoreetara" eraman zuten gero. Han egoera txarrean zeuden eta erreketek gisa sartu zen bere borondatez. Horri esker etxera joan ahal izan zen bisitan. Erreketeen jantzia. Lau nebak ibili ziren gerran eta laurak bizirik atera ziren, nahiz eta anaia nagusiena elbarritu egin zen.

7. Senide guztiak bizirik gerratetik

- **Erref:** IUR-040/011
- **Iraupena:** 0:02:00. **Hasi:** 00:18:50. **Bukatu:** 00:20:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Bere familian denak bizirik atera ziren gerra sasoian, nahiz eta lau nebak ibili ziren frontean. Alboko etxeetan mutil bana hil ziren, gerraren ondorioz. Ama lo zegoela ere errezatzen egoten omen zen. Ama bakarrik moldatzen zen etxeko lanak egiteko. Ortuko lanak gustatzen zitzaizkion.

8. Arriandiko baserria: etxebizitzak, lurrak...

- **Erref:** IUR-040/013
- **Iraupena:** 0:01:26. **Hasi:** 00:20:56. **Bukatu:** 00:22:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Arriandiko etxea baserri-etxe handi bat zen, bi bizitzakoa. Beraien alderdira bi etxebizitza zituen. Lurra nahikoa zuten denentzat. Jende asko bizi arren, konpontzen ziren. Ortua etxe ondoan zuten eta beste aldean arto eta babarrun-sailak. Beraiekin hazi zen lehengusua igeltseroa zenez, depositua egin zuen eta ura jarri zuten ortura.

9. Amama Berriatura eta ama Zuhatzura, ortuariak saltzera

- **Erref:** IUR-040/014
- **Iraupena:** 0:03:08. **Hasi:** 00:22:22. **Bukatu:** 00:25:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera

Laburpena:

Amama Berriatura joaten zen ortuariak saltzera, astoa eta karroarekin. Ama berriz, Zuhatzura (Galdakao), geltoki ondora. Bera ere sarri eramaten zuen, laguntzeko. Arriandin garraioarekin izaten zuten arazoa. Trenera joateko, Eubara, lau kilometroan oinez eraman behar gauzak. Amamak erabiltzen zuen karroa konpondu eta mando bat erosi zuten. Mandoarekin izan zituzten komeriak; azkenean Abadiñoko ferian saldu zuten. Gero, bera ibili behar izaten zen asto karroari tiraka.

10. Gerra sasoiko elikagai eza, beldurra eta debekuak

- **Erref:** IUR-040/015
- **Iraupena:** 0:01:56. **Hasi:** 00:25:30. **Bukatu:** 00:27:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Ez daki gaztetan nola zuen hainbeste indar, gerra sasoian ganorazko otordurik ia ez zuten egiten eta. Amak arroza lortzen zuen; Txinatik ekartzen omen zuten. Porruak izaten zituzten ortuan, baina sasiekin tapatuta, bestela bonbak botako zizkietelako. Arroza porruekin jaten zuten. Ganadua gauez ateratzen zuten kanpora, zerbait jan zezaten. Ez zuten ez belarrik eta ez pentsurik. Bi urtean ez zieten utzi ezer landatzen.

11. Gerra sasoian "Historia sagrada" irakurri zuen

- **Erref:** IUR-040/017
- **Iraupena:** 0:00:57. **Hasi:** 00:27:55. **Bukatu:** 00:28:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Irakurtzea
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikasgaiak eta ikasmateriala
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Nebak gerratean ibili zirenean, haien eskolako liburuak aurkitu zituen: "Historia Sagrada", bi liburuki. Ordurako bazekien irakurtzen eta oso-osorik irakurri zituen. Gaztelaniaz hitz egiten ez zekien artean eta buruarekin erantzuten zuen bai ala ez.

12. Gerraostean krisia; zakuekin egindako arropak

- **Erref:** IUR-040/020
- **Iraupena:** 0:01:23. **Hasi:** 00:31:01. **Bukatu:** 00:32:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Ezkondutuek zenean, gauza guztiak gurasoen etxean utzi zituen, bai bere eskolako liburuak eta baita arropak ere, ardi-zain egiteko ez zituela behar eta. Bere trajearekin lobei jaunartzerako marinel-jantziak egin zizkieten. Gerraostean krisi handia egon zen. Zakuekin egiten zituzten arropak.

13. Gerra sasoiko bizipenak: aita eraman, etxeak hustu, hildakoak...

- **Erref:** IUR-040/021
- **Iraupena:** 0:06:44. **Hasi:** 00:32:24. **Bukatu:** 00:39:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ondasunen galera
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gerratean aita pistola paparrean ipinita eraman zuen etxetik miliziano batek. Txerria eta bi ohe utzi zituen etxean, ezin zituelako berarekin eraman, baina beste traste guztiak eraman zituen. Soinean zituzten arrokekin geratu ziren. Etxe inguruko arboladi batean mutil bat hilda aurkitu zuten bere osabek. Bera hura ikustearren atera zen eta etxe guztietako ateak zabalik zeudela ikusi zuen: jendeak alde egin zuen, dena bertan lagata. Gauean etxeetako traste guztiak eraman zituzten; beraiei txerria ere horrelaxe ostu zieten. Milizianoak izango zirela uste du. Francoren tropak Durango alderago zeuden. Milizianoek tankea zutela kontatzen du.

14. Gerra sasoiko bizipenak: jateko eta arroparik ez, etxeak hutsik, beldurra...

- **Erref:** IUR-040/025
- **Iraupena:** 0:07:32. **Hasi:** 00:41:04. **Bukatu:** 00:48:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ekonomia gerra garaian
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ondasunen galera

Laburpena:

Arriandi auzoan jendeak alde egin zuen etxeetatik, dena bertan lagata. Amak Oromiño auzora bidali zuen, senideengana, baina han ere etxea hutsik aurkitu zuen. Beldurra pasa zuen bidean. Etxe handi baten ondoko gerezi-arbolan tripa eta poltsikoak bete zituen gereziz. Etxea hutsik zegoen. Norena zen eta barrutik nolakoa zen azaltzen du. Bidean hutsik aurkitu zituen etxe guztiak. Etxe bateko arropak hartu zituzten, ez zeukaten ezer eta. Jendea etxeetara itzuli zenean, auzoko lapurrak zirela esaten zuten. Beraiei txerria eta bizikleta ostu zizkieten. Bi bandoen erdian zeudenez, gaua pasatzera Mallabienara joaten ziren. Teila-lantegia zegoen han. Umeek oilo-tokian egiten zuten lo eta nagusien kanpoan.

15. Auzokoen arteko tirabirak, gerraren eraginez

- **Erref:** IUR-040/027
- **Iraupena:** 0:04:36. **Hasi:** 00:48:42. **Bukatu:** 00:53:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ondasunen galera
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Gerratik itzulera

Laburpena:

Gerran ihesi ibili ostean jendea etxeetara itzuli zenean, lapur fama zuten auzoan, etxe batetik arropak hartu zituztelako. Arropak bueltan eraman zituzten, baina goizean, ilunpean. Lagun baten estutxearekin gertatutakoa. 12 urte zituen berak orduan.

16. Auzoko lagun bati mutil batek egindako eraso

- **Erref:** IUR-040/028

- **Iraupena:** 0:01:58. **Hasi:** 00:53:18. **Bukatu:** 00:55:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero indarkeria
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak

Laburpena:

Behin soldadutzatik baimenarekin etorritako mutil batek sexu eraso egin zion auzoko bere lagun bati, neskaren familiaren tabernan. Gizonezko talde batek bidea oztopatu zion Frantziskari eta ozta-ozta abisatu ahal izan zion neskaren aitari. Mutil hura frontearen hil omen zen gero. Halakoak beti gertatu izan direla dio.

17. Durangoko eta Gernikako bonbardaketak; egunkariak gorde zituen

- **Erref:** IUR-040/030
- **Iraupena:** 0:02:20. **Hasi:** 00:58:40. **Bukatu:** 01:01:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gernikako eta Durangoko bonbardaketak gogorrak izan ziren. Orduko egunkariak gorde egin zituen koltxoiaren artile artean eta handik urte askora aurkitu zituzten. Gernikako bonbardaketaren inguruko oroitzapenak. Hegazkinak hirunaka. Erreka izkinan zuten babeslekua.

18. Aita arrantzan trebea; etxe aurrean arraintzat putzua

- **Erref:** IUR-040/031
- **Iraupena:** 0:02:38. **Hasi:** 01:01:00. **Bukatu:** 01:03:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Errekako arrantza eta ehiza

Laburpena:

Aita arrantzalea zen eta butroia izaten zuen errekan, arrainak harrapatzeko. Etxe aurrean "peskaderixe" zutela dio, arraintzako putzua. Behin arrankari handi bat harrapatu zuten eta etxe aurreko uretara bota zuten. Jaio ziren arrain txikiek hodietatik ihes egin zieten.

19. Nebari arrain-hezurra trabatu zitzaion

- **Erref:** IUR-040/032
- **Iraupena:** 0:02:11. **Hasi:** 01:03:38. **Bukatu:** 01:05:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikak eta sasimedikak
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak

Laburpena:

Aitak arrainak izaten zituen etxe aurreko putzuan. Gurasoek gerra sasoian arraina jango zutela uste du. Beraiei ez zieten ematen arrainik, behin neba zaharragoari barboaren hezurra kateatu zitzaiolako eztarrian. Durangora eraman zuten anaia Serrano medikuarengana. Ordurako hezurra ez zeukan eztarrian, baina, zauria zuenez, Bilboko ospitalera eraman zuten. Zauria sendatu eta, bide batez, anginak kendu zizkioten. Gerra aurretik izan zen hori. Beraiek porruak eta arroza jaten zuten gerra sasoian. Babarik, ogirik eta talorik ez zuten izaten. 1937an ama eta biak egon ziren bi ume txikiekin.

20. Gernikako bonbardaketaren inguruko bizipenak

- **Erref:** IUR-040/033
- **Iraupena:** 0:04:50. **Hasi:** 01:05:49. **Bukatu:** 01:10:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

1937ko apirilean bonbardatu zuten Gernika. Arratsaldean izan zen bonbardaketa eta izugarritzko triskantza egin zuten. Aita eta biak babeslekura joan ziren eta ama etxean geratu zen ume txikiekin. Hegazkinak ikusi zituzten eta baita bonbek ateratako txinpartak ere. Hegazkinek egiten zuten bidea; Otxandiorantz aldentzen ziren. Hegazkin batzuk beraiengana zetozela ikusita, korrika ihes egin zuten. Aitari bonba bota zioten, baina ez zuten harrapatu. Orduko bizipenak.

21. Kaza hegazkinak tirokatu zuenekoa

- **Erref:** IUR-040/034
- **Iraupena:** 0:04:37. **Hasi:** 01:10:39. **Bukatu:** 01:15:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gerra sasoian Francoren tropak Otxandion egon ziren. Bera kanpoan asko ibiltzen zen eta ikusten zuen inguru hartatik goratzen zirela kaza hegazkinak. Iturburu inguruan "willys" jeep bat agertu zen soldaduekin. Soldaduak ez ziren konturatu hegazkina zetorrela eta berak abisatu egin zien. Hegazkinak jeep-ekoak bonbardatu zituen eta gero buelta hartu eta Frantziska erasotzera joan zen. Ez zion eman etxean sartzeko astirik. Oso baxu joan zen hegazkina; bala-hotsa belarri ondoan sentitu zuen.

22. Inguruko mutil bat bonba botata hil zuten, soroan zebilela

- **Erref:** IUR-040/035
- **Iraupena:** 0:01:59. **Hasi:** 01:15:16. **Bukatu:** 01:17:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Kazako hegazkinak metrailatu egiten zuten eta hegazkin handiek bonbak bota. Aitari bonba bota zioten etxe inguruan, baina ez zuten jo. Inguruko mutil bati, berriz, idiekin soroan zebilela bota zioten bonba eta bete-betean harrapatu zuen.

23. Durangoko bonbardaketak; hegazkinetik botatako eskuorriak

- **Erref:** IUR-040/036
- **Iraupena:** 0:02:59. **Hasi:** 01:17:15. **Bukatu:** 01:20:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Durangoko bonbardaketak. Lehenengoa 1936an izan zen; Ezkurdi ondoko frontoia bonbardatu zuten. Bonba txikiak bota zituzten ordukoan. Geroko bonbardaketetan, berriz, handiagoak. Gerra hasi eta berehala kazako hegazkin batek eskuorri ugari bota zituen. Frantziskak paper ugari batu zituen. Etxera joan zenean, aitzak sutara bota zituen. Hauxe jartzen zuten: "A los niños y a los ancianos se les perdonará, pero con los demás se hará justicia".

24. Gerra hasieran soldaduekin gertatutakoa

- **Erref:** IUR-040/037
- **Iraupena:** 0:01:51. **Hasi:** 01:20:14. **Bukatu:** 01:22:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera

Laburpena:

Hiru lagun joaten ziren elkarrekin eskolara. Gerra hasi eta berehala gertatutakoa kontatzen du. Errepide ertzean zeudela, "willys" jeep bat pasa zen soldaduekin. Soldaduek eskua jaso zutenean, Frantziskak eskumako esku jaso zuen eta fusilarekin apuntatu zuten. Berehala konturatu ziren umeak zirela. Berak artean ez zekien zer esan nahi zuen horrek.

25. Francok Durango bonbardatu ostean, kartzelan zeudenak fusilatu zituzten

- **Erref:** IUR-040/038
- **Iraupena:** 0:02:11. **Hasi:** 01:22:05. **Bukatu:** 01:24:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

- [Politika » Gerra zibila \(1936-1939\) » Borroka](#)

Laburpena:

Francok izugarrizko triskantzak egin zituen, baina bi aldeetan egin zirela gauza itsusiak dio. Iurretako maisua, parrokiaren dotrina ematen zuena, kartzelan sartu zuten. Francok 1936an Durango bonbardatu zuenean, kartzelan zeuden 21 pertsona fusilatu zituzten, tartean Iurretako maisua, jatorriz Burgoskoa zena. Iurretako eliza munizioa gordetzeko erabili zuten geroago.

26. Gerraren inguruko kantapaperak

- **Erref:** IUR-041/003
- **Iraupena:** 0:01:00. **Hasi:** 00:08:30. **Bukatu:** 00:09:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bestelako kantak](#)

Laburpena:

<p>Gizon bat kantapaperak saltzen ibiltzen zen etxerik etxe. Gerraren inguruko kantak izaten ziren asko.</p>

27. Francoren itzulera kontatzen duen kanta

- **Erref:** IUR-041/005
- **Iraupena:** 0:03:32. **Hasi:** 00:10:59. **Bukatu:** 00:14:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika » Gerra zibila \(1936-1939\) » Gerraren hasiera](#)

Laburpena:

<p>Franco Afrikako gerratik Madrilera etorri zenekoa kontatzen duen kanta gogoratzen du Frantziskak: "a las tres de la mañana, en Madrid se present´..."</p>

28. Gerra sasoiko aldizkariak

- **Erref:** IUR-041/006
- **Iraupena:** 0:04:12. **Hasi:** 00:14:31. **Bukatu:** 00:18:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika » Gerra zibila \(1936-1939\)](#)
- [Aisia » Kultura » Irakurtzea](#)

Laburpena:

Gerra sasoiaren 'Boletín Oficial' izeneko egunkariak edukitzen zituzten auzokoek. Polizien lagun ziren albokoak eta haiek ekartzen zizkieten egunkariak. Sasoi hartan, poliziak motorrean ibiltzen ziren, motor bizkorretan. La Gaceta del Norte eta euskarazko egunkari bat ere irakurtzen zuten gerra sasoiaren.

29. Etxeko ugazabari errenta

- **Erref:** IUR-041/008
- **Iraupena:** 0:01:30. **Hasi:** 00:25:10. **Bukatu:** 00:26:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

Etxeko ugazabari urtean behin eman behar izaten zioten baba eta artoa, errenta lez. Inoiz txahal batekin ere ordaindu izan dute errenta. Iurretan zeukan familia eta bertara eramaten zioten eskatzen zuena. Arriandiko taberna ere euren ugazaba berarena izan da.

30. Iturrira arropa garbitzera

- **Erref:** IUR-041/010
- **Iraupena:** 0:02:18. **Hasi:** 00:28:43. **Bukatu:** 00:31:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea
- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Beste aurrerapen batzuk

Laburpena:

<p>Arropak garbitzera iturrira joaten ziren, bertan harri-losak zeuden eta. Orain askoz ur gutxiago dago errekan. Sua aurrerapen handia izan zen, baina garbigailua modukorik ez dago Frantziskarentzat. Lehen lixiba askoz gehiago erabili behar izaten zuten, zikina kentzeko.</p>

31. Fabrikan zauritu eta Legorburu medikuarengana

- **Erref:** IUR-042/002
- **Iraupena:** 0:02:10. **Hasi:** 00:00:17. **Bukatu:** 00:02:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikuak eta sasimeduak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Fabrikan ibili zen lanean. Behin hatzean min hartu zuenean Legorburu medikuarengana bidali zuten. Bera medikuaren etxean neskame lanean jarduna zen gerra zibil amaieran. Medikuak ultzera bat zuen osabari esan zion ezin ziola ebakuntzarik egin eta militarrengana joateko. Osabak nahiago izan zuen hil, militarren esku jarri baino.

32. Lehengusua gerratean panteoiak egiten

- **Erref:** IUR-042/004
- **Iraupena:** 0:00:39. **Hasi:** 00:05:06. **Bukatu:** 00:05:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Antzinako lanbideak » Artisauak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Lehengusu bati aitak marmolarekin panteoiak egiten irakatsi zion. Soldadu egon zenean, halako lanetan ipini zuten eta ez zuten frontera eraman.

33. Bere neba eta Serrano medikua nola libratu ziren fusilatzetik

- **Erref:** IUR-042/006
- **Iraupena:** 0:04:31. **Hasi:** 00:06:07. **Bukatu:** 00:10:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikuak eta sasimedikuak
- Lanbideak » Neskameak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Durangoko Legorburu medikuaren etxean egon zen neskame. Gerra garaian Durangon geratu zen mediku bakarra zen. Amaren medikua Serrano zen eta hark lagunduta jaio omen ziren zazpi neba-arrebak. Serrano medikua bere nebarekin batera harrapatu zuten gerratean eta fusilatze puntuan egon ziren. Serrano libre utzi zuten eta neba lan-batailoietara bidali zuten. Azkenean, erreketetan sartu zen. Gerra sasoian jatekorik ez zuten eta ejertzituak ematen zien jatekoa.

34. Legorburu medikuarenean neskame

- **Erref:** IUR-042/007
- **Iraupena:** 0:02:51. **Hasi:** 00:10:38. **Bukatu:** 00:13:29
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikuak eta sasimedikuak
- Lanbideak » Neskameak
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Legorburu medikuak bere osaba artatu zuen eta haren etxera joan zen neskame eta ume-zain. Gerra sasoian ez zuten eskolarik, baina anaien eskolako liburuak (Historia Sagrada) irakurri zituen. Gaztelan ez zuen hitzik egiten, baina dena ulertzen zuen. Etxeko nagusiek lasai hitz egiten zuten bere aurrean, gaztelania ez zuela ulertzen pentsatuta. Gustura egon zen haiekin.

35. Edozein lanetan moldatzekoa izan da

- **Erref:** IUR-042/008
- **Iraupena:** 0:00:46. **Hasi:** 00:13:29. **Bukatu:** 00:14:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Edozein lanetan moldatzekoa izan da beti. 14 urterako arta-jorran egiten zuen pertsona nagusi baten antzera. Auzokoei ere laguntzen zien Arriandin. Arriandiko auzokoen familia.

36. 17 urterekin Amig lantegian hasi zen lanean

- **Erref:** IUR-042/011
- **Iraupena:** 0:03:34. **Hasi:** 00:19:35. **Bukatu:** 00:23:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Bizkaiko lantegiak » Durangaldeko lantegiak

Laburpena:

17 urterekin Amilibia eta De la Iglesiaren lantegian (AMIG) hasi zen lanean. Amilibia eibartarra zen, baserritarra, gaztetan morroi ibilia; De la Iglesia, berriz, "kaballerue". Fin lan eginda dirutza irabazi zutela dio. Gerriko edo erlojuen "hebilla" egiten zituzten. Lau pezeta irabazten zituen hasieran. Hori bai, pezetak zilarrezkoak. Sei urte egin zituen lantegian eta irten zenean askoz gehiago irabazten zuen.

37. Emakumezko eta gizonezkoen lanak Amig lantegian

- **Erref:** IUR-042/014
- **Iraupena:** 0:03:52. **Hasi:** 00:29:46. **Bukatu:** 00:33:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Bizkaiko lantegiak » Durangaldeko lantegiak

Laburpena:

"Hebillak" egiteko prozesua Amig lantegian. Estanpazioan emakumezkoak aritzen ziren eta leunketan gizonezkoak. Marrazkilaria ere gizonezkoa. Trokelak. Lantegiko gizon nagusi bat berari begira egoten zen sarri, alabaren antza hartzen ziolako. Arduradunak.

38. Frankismoko debekuak eta zigorrak

- **Erref:** IUR-042/015
- **Iraupena:** 0:02:08. **Hasi:** 00:33:38. **Bukatu:** 00:35:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Euskaraz hitz egitea debekatuta zegoen frankismo sasoian. Zapata lantegian lan egiten zuen 17 urteko mutil bat Cadizera eraman zuten kartzelara "Gora Euskadi" esatearren. "Trabajadoreetan" lanean zebilela hil zen eta ez zen etxera itzuli.

39. Lantegiko makinaren arriskuak

- **Erref:** IUR-042/017
- **Iraupena:** 0:02:01. **Hasi:** 00:36:59. **Bukatu:** 00:39:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikak eta sasimedikak
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Bizkaiko lantegiak » Durangaldeko lantegiak

Laburpena:

Lantegian lanean zebilela, behin baino gehiagotan harrapatu zizkion hatzak makinak. Legorburu medikak azazkala kendu behar izan zion. Makinaren inguruko azalpenak. Neska bati hiru hatz harrapatu zizkion; kalte-ordaina jaso eta ez zen gehiago itzuli.

40. Amig lantegian, "hebilla" egiten

- **Erref:** IUR-042/020
- **Iraupena:** 0:04:04. **Hasi:** 00:41:41. **Bukatu:** 00:45:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Bizkaiko lantegiak » Durangaldeko lantegiak

Laburpena:

Amig lantegian makina desberdin batean jarri zuten, hatzean min hartu ostean. Azkar zihoan makina. Berak ere azkar lan egiteko joera zuen eta arduradunak errieta egiten zion. Makina berotzen zenean, deskantsua hartzen zuen. Segundoko 50-60 "hebilla" ateratzen zituen makinak. Bederatzi orduz aritzen zen lanean. Garai batean "hebilla" asko egiten zituzten, soldaduen gerrikoentzako egiten zituzten eta. Lantegia plazatik hurbil zegoen. Lantegiak herritik kanpora atera zituztenean, eraikina bota egin zuten.

41. Senarrak nahiago izan zuen artzain lana fabrika baino

- **Erref:** IUR-042/023
- **Iraupena:** 0:02:30. **Hasi:** 00:53:16. **Bukatu:** 00:55:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko lanak » Artzaintza
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Haurrak zaindu eta hezi
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Bizkaiko lantegiak » Durangaldeko lantegiak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Sei urte egin zituen fabrikan beharrean. Senargaia ere bertan sartu nahi izan zuen, baina hark ez zuen nahi. Ardi-zain ibili nahi zuela eta artaldea erosi zuen. Frantziskak ere lana utzi behar izan zuen hari laguntzeko. Senarra osabak hazi zuen, ama berriz haurdun geratu zelako eta artean haurtxoa zela garagardoa ematen omen zioten.

42. Senarraren familia abereekin ohitutakoa

- **Erref:** IUR-042/024
- **Iraupena:** 0:02:23. **Hasi:** 00:55:46. **Bukatu:** 00:58:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Senarra Montorren jaioa zen, baina gero Zornotzako mendialdera joan ziren. Ama Aramaioko baserri batekoa zen eta, abereekin ohituta zeudenez, horregatik joan ziren berriz mendi aldera bizitzera.

43. Ahuntzak nola zaintzen zituen

- **Erref:** IUR-042/026
- **Iraupena:** 0:02:39. **Hasi:** 00:58:14. **Bukatu:** 01:00:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserrria » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

Artaldea bi zatitan banatuta izaten zuten, bi kortatan. Bost ahuntz ere bazituzten. Bakoitzak bere aska izaten zuen. Abereen zaintza. Etxetik deiadarra egin eta Gaintzorrotzetik zintzo etortzen zitzaizkion ahuntzak etxera.

44. Etxeko animaliak berak bakarrik jagon

- **Erref:** IUR-043/001
- **Iraupena:** 0:02:00. **Hasi:** 00:00:00. **Bukatu:** 00:02:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

Laburpena:

Gizonak, Gabonetan aumak edukitzeko, Santa Luziara botatzen zituen ahuntz bi. Ahuntz gutxi eduki izan dute, baina beti baten bat. Ardiak, osterak, hainbat eduki dituzte. Lehenengo semea ibiltzen zen ardi-zain, baina gero Frantziska bera ibili izan da. Behiak, untziak eta oiloak ere berak bakarrik hazi izan ditu.

45. Kortako beharrak eta etxekoak bere bizkar

- **Erref:** IUR-043/002
- **Iraupena:** 0:00:39. **Hasi:** 00:02:00. **Bukatu:** 00:02:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Gizonak ardiak kanpora ateratzen zituen, Frantziskak jatekoa ipini, askak garbitu eta azpiak egin artean. Hori baino ez zen izaten gizonaren beharra. Kortako beharrak egiteaz gain, etxeko bazkaria ere prestatzen zuen Frantziskak.

46. Udan Belatzikietako etxe batera ganaduekin

- **Erref:** IUR-043/004
- **Iraupena:** 0:01:12. **Hasi:** 00:06:02. **Bukatu:** 00:07:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Eubara ezkondu ziren, Belaustegira. Errentadore egon ziren etxe horretan. Udan Belatzikieta inguruan, haitzen kontra, dagoen etxe batera joaten ziren ganaduekin.

47. Nebari sardexka sartu izterrean

- **Erref:** IUR-043/006
- **Iraupena:** 0:02:54. **Hasi:** 00:24:42. **Bukatu:** 00:27:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak

Laburpena:

Ama bazkaltzeko artozko taloak egiten zegoen eta aita kortarako joan-etorrian zegoen. Halako batean, neba tentatzen hasi zitzaion Frantziskari eta berak sardexka sartu zion izterrean.

48. Umeak etxean emaginaren laguntzaz

- **Erref:** IUR-043/007
- **Iraupena:** 0:02:27. **Hasi:** 00:27:36. **Bukatu:** 00:30:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

Amak askotan eman zizkion ipurdikoak Frantziskari. Frantziskak etxean eduki izan ditu umeak, bi izan ezik. Behean bizi zen emaginak lagundu izan dio erditzeetan eta baita medikuak ere.

49. Esne kondentsatua umeei

- **Erref:** IUR-043/009
- **Iraupena:** 0:02:18. **Hasi:** 00:32:01. **Bukatu:** 00:34:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Bikoitzei bederatzi hilerekin kendu nahi izan zien bularra eta esnea ematen hasi. Umeek ez zuten ondo ametitzen esne hori eta beheranzkoa egiten zitzaien. Azkenean, esne kondentsatua ematen hasi zitzaien eta ondo hartzen zuten.

50. Umeei baba-zopak, purea, ahia eta morokila

- **Erref:** IUR-043/010
- **Iraupena:** 0:03:35. **Hasi:** 00:34:19. **Bukatu:** 00:37:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Orduan, bederatzi hilekin hasten zen Frantziska umeei baben salda zopekin ematen. Ordura arte titia baino ez zuten hartzen. Hala ere, urte bi eta erdi eduki arte titia gainontzeko jatekoekin txandakatzen zuen. Umeei pureak, ahia esnearekin eta morokila ematen zien.

51. Ume arropak

- **Erref:** IUR-043/012
- **Iraupena:** 0:02:20. **Hasi:** 00:39:16. **Bukatu:** 00:41:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

Ume-izarak erabiltzen zituzten umeak batzeko. Gerrian batzen ziren eta faxarekin lotu. Gainean mantarra jartzen zieten txizak-eta ez irteteko. Goitik alkandora eta jertsea janzten zieten. Oinez hasten zirenean praktaxoak jartzen zizkieten. Seme nagusiak hamar hilabeterako oinez ikasi zuen eta baita berbetan ere.

52. Medikua ETAkoen eta poliziaren arteko tiroketan hil

- **Erref:** IUR-043/014
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:48:28. **Bukatu:** 00:49:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikuak eta sasimedikuak

Laburpena:

ETako batzuk zauritu zituzten eta medikua, Don Antonio Iturbe, eurak osatzera joan zen. Poliziak jarraitu egin zuen eta bertan suertatu zen tiroketan hil zuten medikua.

53. Azkenengo haurdunaldian hilekoa jaitsi

- **Erref:** IUR-043/015
- **Iraupena:** 0:02:59. **Hasi:** 00:49:48. **Bukatu:** 00:52:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

Haurdunaldietan haginetakoa mina eduki izan du Frantziskak. Azkenengo haurdunaldian, ez zuen uste haurdun zegoenik, hilekoa zuen eta. Hala ere, hilekoa moztu egin zitzaion eta hotzagatik izango zela pentsatu zuen. Medikuak haurdun zegoela esan zion.

54. Hasieran ez zuten Gizarte Segurantzarik

- **Erref:** IUR-043/016
- **Iraupena:** 0:00:40. **Hasi:** 00:52:47. **Bukatu:** 00:53:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikuak eta sasimedikuak

Laburpena:

Azkenengo haurdunaldietan medikuarengana joaten zen Frantziska, Sozietatean sartuta zeuden eta; baina lehenago ez zuten Gizarte Segurantzarik ere eduki. Orduan Don Juan de Alegria medikua eduki zuten eta partikular ordaintzen zuten.

55. Bakarrik zegoela eduki zuen umea

- **Erref:** IUR-043/017

- **Iraupena:** 0:01:09. **Hasi:** 00:53:27. **Bukatu:** 00:54:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

Bigarren umea jaio zenean, bera bakarrik egon zen. Gizona arin joan zen bere amaren bila, baina etorri zirenerako umea jaiota zegoen. Umea bataiatu ere berak egin zuen inor etorri orduko.

56. Zazpi hilabeteko zegoela umea jaio

- **Erref:** IUR-043/018
- **Iraupena:** 0:07:13. **Hasi:** 00:54:36. **Bukatu:** 01:01:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

Zazpi hilabeteko zegoenean, erripa batean pinu-orriekin laban egin eta jausi egin zen. Kolpe horrekin, umetokia apurtu ei zitzaion. Hurrengo egunetan beharrean ibili zen, teilak altxatzen astoekin. Kolpea hartu eta bosgarren egunean jaio zen umea. Umea fuertea zen, baina txikiegia bizi irauteko.

57. Etxe-bataioa

- **Erref:** IUR-043/019
- **Iraupena:** 0:01:11. **Hasi:** 01:01:49. **Bukatu:** 01:03:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak

Laburpena:

Jaio eta jarraian bataiatu nahi zuten umea, konortea galtzen zuela ikusten zuten eta. Ahizpa joan zen parrokoarekin berba egitera eta hark ur bedeinkatua eman eta etxe-bataioa zelan egin azaldu zion.

58. Senarra ondo bizitzen ohitu zen soldadu egon zen denboran

- **Erref:** IUR-044/002
- **Iraupena:** 0:04:41. **Hasi:** 00:00:04. **Bukatu:** 00:04:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Senarrak zazpi urte egin zituen soldadu. Lehenbizi milizianoekin pare bat

urtean. 25 urterekin artean soldadu zegoen. Bizitzako egunik txarrenak eta onenak bertan pasa omen zituen. Furrier lanean ibili zenez, bizimodu ona izaten ohitu zen, jateko nahikoa izaten zuelako eta dirua ateratzeko bideak ere egiten zituelako. Komandantearen inguruko kontuak. Irunera joaten ziren dantzaldietara. Handik itzulitakoan, ez zuen fabrikako lan loturik nahi eta artaldea jarri zuen. Gehienetan emazteak eta semeak zaintzen zizkioten ardiak.

59. Bi seme itsasoan ibiliak; petrolio-ontzian lanean

- **Erref:** IUR-044/003
- **Iraupena:** 0:03:07. **Hasi:** 00:04:45. **Bukatu:** 00:07:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Nabigatzea

Laburpena:

<p>Seme bikiak 15 urterekin itsasoan hasi ziren lanean; bata merkantzia-ontzietan eta bestea petrolio-ontzietan, munduko barku handienetan, motorra koipeztatzen. Bereinkua anaiena munduko bigarren itsasontzirik handiena omen zen; 400.000 tona eraman zitzakeen. Barkua nolakoa zen.</p>

60. Batzarrak mendietan, azeri-ehiza antolatzeko

- **Erref:** IUR-044/008
- **Iraupena:** 0:03:39. **Hasi:** 00:23:28. **Bukatu:** 00:27:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza
- Natura » Fauna » Basoko animaliak

Laburpena:

Mendietan batzarrak egiten ziren hainbat lekutan. Inguruetako artzainen senideak ziren ehiztariak elkartzen ziren; txakur onak izaten zituzten, azeritarako. Azerien ehizaren inguruko kontuak. Azeriak ardiak ito egiten zituen, jan ez, eta aldi bakoitzean 10-12 ardi hil zitzakeen. Belatxikietan ere egiten ziren batzarrak.

61. Pamitxak nola egiten diren

- **Erref:** IUR-044/009
- **Iraupena:** 0:02:46. **Hasi:** 00:27:07. **Bukatu:** 00:29:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Errezetak

Laburpena:

Pamitxak zer diren eta nola egiten diren. Beheko sutan egiten dira ondoen. Gogoan du behin Belatxikietan egin zen batzar batera eramateko egin zituela.

62. Batzarra Belatxikietan San Inazio egunean; azeri-ehiza

- **Erref:** IUR-044/011
- **Iraupena:** 0:04:22. **Hasi:** 00:31:16. **Bukatu:** 00:35:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Natura » Fauna » Basoko animaliak
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Gogoan du Belatxikietan egin zen batzar bat. Pamitxak eraman zituen jateko. Hango baserrian bizi zen familiaren bizimodu eskasa. Goseak zeudela eta eramandako jatekoaren erdia eman zieten. Batzarrak mendi ezberdinetan egiten ziren, santuren baten eguna aintzat hartuta, azeri-ehiza antolatzeko. Ordukoan azeri bat harrapatu zutela gogoratzen du; Udalak ordaindu egiten zuen azeriko.

63. Belatxikietan ermita egiteko ideia nola sortu zitzaien

- **Erref:** IUR-044/012
- **Iraupena:** 0:05:21. **Hasi:** 00:35:38. **Bukatu:** 00:40:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eraikuntza erlijiosoak

Laburpena:

San Inazio egunean egin zen batzarra Belatxikietan. Frantziskak meza egongo zela pentsatu zuen, baina Belatxikietan ez zegoen ermitarik. Orduan bururatu zitzaien ermita egiteko ideia. Jende askoren artean egin zuten: Jesus (Frantziskaren senarra), Maximo, Jose Rubio igeltsero arratiarra eta Xipri anaia, Emiliano medikua... Zornotzako jendeak ere asko lagundu zuen.

64. San Juanen bi irudi Belatxikietako ermitarako

- **Erref:** IUR-044/014
- **Iraupena:** 0:01:58. **Hasi:** 00:41:29. **Bukatu:** 00:43:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eraikuntza erlijiosoak

Laburpena:

Jesusek, Frantziskaren senarrak, Belatxikietako ermitan San Juan jartzea proposatu zuen, artzainen zaindaria delako. `Txukunesia´k egin zuen irudi bat, igeltsuzkoa. Jesusek Otxandioko taillagin bati eskatu zion egurrezkoa egiteko. Igeltsuzkoa egoten zen, baina San Inazio egunerako egurrezkoa jartzen zuten, dotoreagoa zelako. Berak Belatxikietatik alde egin zuenean ostu egin zuten egurrezko irudia.

65. Lantegia utzi eta ardiak zaintzera

- **Erref:** IUR-044/019
- **Iraupena:** 0:01:12. **Hasi:** 00:45:56. **Bukatu:** 00:47:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Ezkondututik aurretik hasi zen ardi-zain, senarrari laguntzen. Orduantxe utzi zuen fabrikako lana. Makinak behin baino gehiagotan harrapatu zituen hatzak eta senideak hatzen bat galduko ote zuen beldur ziren.

66. Bizkargin ardi-zain

- **Erref:** IUR-044/021
- **Iraupena:** 0:02:51. **Hasi:** 00:49:07. **Bukatu:** 00:51:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserrria » Baserrriko lanak » Artzaintza
- Herria, azpiegitura » Garraioak » Autoak

Laburpena:

Bera bakarrik ondo moldatzen zen, txakurraren laguntzaz, ardiak zaintzeko. Bizkargi azpiko baserri batean egoten ziren. Berak beti ondo egin izan die ardiei eta errespetatu egiten zuten. Txakurra ere beti ondoan izaten zuen. Bizkargira igotzen zen taxiarekin (Jose Olearekin) izaten zituen arazoak, artaldeak bidetik ezin apartatuta ibiltzen zen eta.

67. Semea Morgan artzain; gazta onaren sekretuak

- **Erref:** IUR-044/024
- **Iraupena:** 0:02:36. **Hasi:** 00:53:16. **Bukatu:** 00:55:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserrria » Baserrriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

Senarrak egiten zituen gaztak. Aurretik berak ere bai. Jesus Mari, seme zaharrena, Morgan egon zen garai batean ardiekin eta bertan egiten zituen gaztak. Ardia zenbat eta gutxiago nekatu, esne hobe ematen du. Gazta ona egiteko beste sekretu bat esnea batu berritan egitea da. Legarra tamainan behar du.

68. Gazta asko egin izan du

- **Erref:** IUR-044/025
- **Iraupena:** 0:05:35. **Hasi:** 00:55:52. **Bukatu:** 01:01:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza
- Lanbideak » Etxeginak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Auzoko batek ardi batzuk erosi zituen eta Frantziskari eskatu zion gaztak egiteko. Frantziskak esne batu berriarekin egitea komeni zela esan zion. Esnea epel nola mantentzen zuen amak. Behin edo behin azukrea ere botako ziola uste du. Azukrea nola saltzen zen, koskor handietan. Gaztagintzaren inguruko kontuak. Goizean eta gauean egiten zituen gaztak. Bereak eta auzokoarenak banatu egiten zituen. Oso onak irten ziren auzokoen gaztak. Behin igeltseroekin gertatutako pasadizoa.

69. Gaztagintza: esnearen tenperatura

- **Erref:** IUR-045/002
- **Iraupena:** 0:03:07. **Hasi:** 00:00:47. **Bukatu:** 00:03:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

Senarrari etxeko gaztak nola egin azalpenak eman zizkieten Idiazabal denominaziokoek eta esnearen tenperatura 37 gradutik ez zela pasa behar esan zioten. Baina Frantziskak 40tik gorako tenperaturarekin egiten zituen gaztak eta oso onak irteten ziren. Senarrarekin eztabaidak izaten zituen horren harira. Ehun litro esnerekin gazta ezberdinak egin zituenekoa. Esne hotzagoarekin gazta gogorragoak.

70. Gaztagintza: legarra

- **Erref:** IUR-045/003
- **Iraupena:** 0:01:24. **Hasi:** 00:03:54. **Bukatu:** 00:05:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

Esnea beroa badago, azkarrago hartzen du legarra eta legar gutxiago behar izaten du. Legarra ere ona behar izaten da. Ardiei ateratzen zitzaien. Gerora, Idiazabal denominazioa Frantziatik ekartzen hasi zen legarra, likidoan.

71. Legar onarekin gazta ona

- **Erref:** IUR-045/005
- **Iraupena:** 0:00:56. **Hasi:** 00:05:57. **Bukatu:** 00:06:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza

- Lanbideak » Negozioak, dendak

Laburpena:

Plazan zegoen harategian legarra edukitzen zuten salgai eta senarrak handik erosten zuen. Legar onarekin gazta ona ateratzen da. Neurrian eman behar. Ardien eta esnearen trataera gaztan ikusten da.

72. Ardi-ilea, koltxoiak egiteko

- **Erref:** IUR-045/006
- **Iraupena:** 0:01:55. **Hasi:** 00:06:53. **Bukatu:** 00:08:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza
- Ekonomia eta industria » Txanponak, diru-kontuak

Laburpena:

Ardi-gaztak saldu egiten zituzten eta harekin diru apur bat ateratzen zuten. Garai batean ardi-ilea saltzen zuten, koltxoiak egiteko. Zer prezio izaten zuten. Irabazitako diruarekin belardien alokairua ordaintzen zuten.

73. Neguan belardiak alokatu behar

- **Erref:** IUR-045/007
- **Iraupena:** 0:01:07. **Hasi:** 00:08:48. **Bukatu:** 00:09:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

Neguan, ardiak herri ingurura jaitsitakoan, belardiak alokatu egin behar izaten zituzten, ardientzat jana izateko. Udaran mendian ibiltzen ziren. Sendatzeko ekartzen zituzten etxera eta gero berriz mendira eraman. Batzuetan leize-zuloetan ere sartzen ziren.

74. Ardien gaixotasun txarrena errapekoa

- **Erref:** IUR-045/008
- **Iraupena:** 0:01:03. **Hasi:** 00:09:55. **Bukatu:** 00:10:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

Ardien gaixotasunak. Batzuetan hernia sortuta egoten ziren, zuloren batean erorita egon ostean. Gaixotasunik txarrena errapekoa izaten zen. Lehenbailehen sendatu behar izaten zen, bestela ardiak errapea galtzen zuen.

75. Ardi beltzaren pasadizoa

- **Erref:** IUR-045/009
- **Iraupena:** 0:02:53. **Hasi:** 00:10:58. **Bukatu:** 00:13:51

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

Behin ardi beltz bat izan zuten eta "Baltza" deitzen zioten. Ardi "noblea" omen zen, esanekoa, baina esne gutxikoa. Jesus Mari semeak asko estimatzen zuen, eta aitak jan egin behar zutela esan zionean, ez zuela topatzen esaten zion beti aitari. Ardiak etxean zeuden batean hil zuten azkenean. Ardi guztiak ondo ezagutzen zituzten.

76. Ehiztari batekin gertatutako pasadizoak

- **Erref:** IUR-045/011
- **Iraupena:** 0:03:57. **Hasi:** 00:14:30. **Bukatu:** 00:18:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Errekako arrantza eta ehiza
- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza
- Natura » Fauna » Basoko animaliak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Esnerik ez zuen ardi baten inguruko kontuak. Sarritan galtzen zitzaion ardia. Behin bila joan eta etxera zekarrela, ehiztari batek txakurra bidali zion apropos, eta ardiak hanka egin zion beldurtuta. Ehiztariak begitan hartuta zuen Frantziska, behin katamixar bat ehizatzea eragotzi ziolako.

77. Senarrak armadan bizitako pasadizoa

- **Erref:** IUR-045/015
- **Iraupena:** 0:03:17. **Hasi:** 00:24:27. **Bukatu:** 00:27:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Senarra armadan egon zeneko pasadizoa. Ez zekien gaztelaniaz eta erdi euskaraz erdi gaztelaniaz hitz egiten omen zien militarrei. Behin kargu handiko gizon bat joan omen zen Irunera eta mespretxuzko iruzkinen bat egin omen zuen Frantziskaren senarrari buruz. Senarra nola defendatu zen.

78. Senarra furrier moduan armadan

- **Erref:** IUR-045/017
- **Iraupena:** 0:02:34. **Hasi:** 00:27:54. **Bukatu:** 00:30:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Senarrak zazpi urte egin zituen soldadu. Furrier moduan ibili zen. Estraperloko kafea garesti zegoenez, goizean malta ematen zien soldaduei, kafearen ordeztu, eta aurreztutako diruarekin haragia eta arraina erosten zuen. Buru argikoa zen negozioetarako eta agintzen ere ona. 500 lagunentzat jatordua antolatzen zuen.

79. Amamaren etxea

- **Erref:** IUR-045/021
- **Iraupena:** 0:01:12. **Hasi:** 00:40:00. **Bukatu:** 00:41:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura

Laburpena:

Amamaren etxea nolakoa zen. Etxe aurrean trenbidea eta "erreka nausixe" (Ibaizabal). Luzea zen eta hiru bizitza zituen. Goian logelak eta ganbara txiki bat. Atzealdean ukuilua eta artzaintzako teilapeak zituen.

80. Gerra sasoian galdutako eskolak gerraostean berreskuratu

- **Erref:** IUR-045/023
- **Iraupena:** 0:01:01. **Hasi:** 00:42:30. **Bukatu:** 00:43:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Bost urterekin hasi zen eskolan. Gerra denboran ia bi urtez ez zuten eskolarik izan. Hori dela eta, Francok 15 urtera arte luzatu zien eskola. Zortea izan zuela dio, bera ia 16 urtera arte ibili zelako eskolan.

81. Amamaren inguruko oroitzapenak

- **Erref:** IUR-045/025
- **Iraupena:** 0:02:30. **Hasi:** 00:45:50. **Bukatu:** 00:48:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Orrazkerak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Lau urte zituela amamarenean egon zen eta orduko kontuak gogoan ditu oraindik. Amama astoa eta karroarekin Berriatura joaten omen zen barazkiak

saltzera. Etxean ilea solte erabiltzen zuen, zapi bat buruan ipinita. Amamak esaten zizkion kontuak.

82. Simon eta Leon osabak lurretatik Matienarako errepidea egiten

- **Erref:** IUR-045/027
- **Iraupena:** 0:03:55. **Hasi:** 00:51:25. **Bukatu:** 00:55:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Bideak

Laburpena:

Bere bi osaba, Simon eta Leon, lurretatik Matienarako errepidea egiten ibili ziren. Gerra aurretik hasi ziren eta gerraostean amaitu zuten. Simon gerran hil zen. Gerra aurretik errepidea ebakitzen hasi zirenean, gizon bat lan eske joan omen zitzaien; bere buruaz beste egin omen zuen, lanik ez ziotelako agindu.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2025-11-29

CC-by-sa | Ahotsak.eus
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com